

Warszawa, 05-03-2026 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.501.7.2025.DC

Pan

Waldemar Żurek

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

/ePUAP/

Szanowny Panie Ministrze,

prawo do informacji o istocie i przyczynie oskarżenia jest jedną z podstawowych gwarancji proceduralnych oskarżonego. Jest to jeden z elementów tzw. konwencyjnego standardu minimalnego praw procesowych oskarżonego (art. 6 ust. 3 EKPC). Problematyka ta jest także przedmiotem zainteresowania instytucji unijnych, czego wyrazem jest przyjęcie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym¹. Przepis art. 6 ust. 4 dyrektywy 2012/13 stanowi, że „państwa członkowskie zapewniają, aby osoby podejrzane lub oskarżone były niezwłocznie informowane o wszelkich zmianach w informacjach podanych zgodnie z niniejszym artykułem, w przypadku, gdy jest to konieczne do zagwarantowania rzetelności postępowania”.

W motywach do dyrektywy 2012/13 wskazano, że „opis faktów, odnoszących się do czynu zabronionego, o którego popełnienie osoby są podejrzane lub oskarżone, w tym

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 142, str. 1).

również - jeżeli są znane - czas i miejsce, oraz możliwa kwalifikacja prawna zarzucanego przestępstwa, powinny zostać podane w sposób wystarczająco szczegółowy, z uwzględnieniem etapu postępowania karnego, na którym ten opis jest podawany, aby zagwarantować rzetelność postępowania i umożliwić skuteczne wykonywanie prawa do obrony”². Podobny wniosek wynika z orzecznictwa TSUE³ oraz opinii rzeczników generalnych.

W opinii Rzecznika Generalnego Pana Michała Bobka w sprawie C-646/17, analizując znaczenie art. 6 ust. 4 dyrektywy 2012/13 wskazano, że „użyte w tym przepisie pojęcie informacji odnosi się do poinformowania o zmianie zarzutów, tak, by osoba podejrzana lub oskarżona mogła odpowiednio zareagować w celu obrony swojego stanowiska. Informację tę należy przekazać w sposób umożliwiający osobie zainteresowanej skuteczną reakcję na wszelkie zmiany w opisie czynu, o jakiego popełnienie osoba ta została oskarżona oraz jego prawnej kwalifikacji”⁴.

Przedmiotem procesu karnego jest kwestia odpowiedzialności karnej (a niekiedy i cywilnej) oskarżonego za zarzucone mu przestępstwo. Składa się on z dwóch elementów – podstawy faktycznej, czyli zdarzenia historycznego oraz podstawy prawnej, czyli tego, jak zakwalifikowane zostało – z perspektywy przepisów prawa karnego materialnego – zachowanie oskarżonego. W doktrynie podkreśla się, że „dokładne oznaczenie przedmiotu procesu z podaniem go stronom do wiadomości jest niezbędnym warunkiem realizacji jednej z naczelných zasad procesu, czyli zasady kontradyktoryjności (...) ma ono znaczenie gwarancyjne dla stron, które wiedząc czego dotyczy proces, mogą realnie i świadomie realizować swoje procesowe interesy; z punktu widzenia oskarżonego w grę wchodzi przede wszystkim właściwe wykonywanie prawa do obrony”⁵.

Na etapie postępowania przygotowawczego, podejrzany ma zagwarantowane prawo do informacji o treści zarzutów, a także prawo do „aktualizacji” informacji o stawianych mu zarzutach. Zgodnie z art. 313 § 1 k.p.k. podejrzanemu należy ogłosić zarzuty i dopiero po ich ogłoszeniu można przystąpić do przesłuchania. Zarzut ma

² Motyw nr 27 do dyrektywy 2012/13.

³ Zob. Wyrok TS z 13.06.2019 r., C-646/17, POSTĘPOWANIE KARNE P. GIANLUCE MOROWI, LEX nr 2680398; Wyrok TS z 9.11.2023 r., C-175/22, POSTĘPOWANIE KARNE PRZECIWKO BK, LEX nr 3622947.

⁴ Opinia Rzecznika Generalnego Michała Bobka z dnia 5 lutego 2019 r.; C-646/17.

⁵ M. Klejnowska, *Informowanie stron o przedmiocie procesu karnego*, Prok.i Pr. 2017, nr 7-8, s. 5-30.

dwuelementową strukturę – składa się z opisu czynu (tj. określenia czasu, miejsca, okoliczności popełnienia czynu, sposobu popełnienia czynu, a także wskazania – jeśli ten podmiot występuje w postępowaniu – pokrzywdzonego przestępstwem) oraz kwalifikacji prawnej „zdarzenia historycznego”. Jeśli w toku postępowania przygotowawczego okaże się, że początkowe zarzuty należy zmodyfikować, to przepisy regulujące przebieg postępowania karnego wymuszają „aktualizację” zarzutów – zarówno na płaszczyźnie okoliczności faktycznych, jak i kwalifikacji prawnej. Po pierwsze, art. 314 k.p.k. stanowi, że „jeżeli w toku śledztwa okaże się, że podejrzanemu należy zarzucić czyn nie objęty wydanym uprzednio postanowieniem o przedstawieniu zarzutów albo czyn w zmienionej w istotny sposób postaci lub też, że czyn zarzucany należy zakwalifikować z surowszego przepisu, wydaje się niezwłocznie nowe postanowienie, ogłasza się je podejrzanemu oraz przesłuchuje się go”.

W doktrynie pojęcie „czynu w zmienionej sposób istotny postaci” interpretuje się jako modyfikacje „istoty czynu, przedmiotu ochrony, przedmiotu zamachu, rodzaju czynności wykonawczej, daty, czasu i miejsca przestępstwa, rodzaju i rozmiaru szkody”⁶, popełnienia czynu w warunkach powodujących nadzwyczajne złagodzenie lub obostrzenie kary (np. sprawca działał w stanie silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami albo ujawniono nowe, istotne elementy czynu ciągłego)⁷. Po drugie, art. 300 § 1 k.p.k. nakazuje informować podejrzanego „o treści zarzutów i ich zmianach”⁸. Oznacza to, że w przypadku zmiany zarzutów innej niż wskazana w art. 314 k.p.k., np. zmianie kwalifikacji prawnej czynu na korzystniejszą/łagodniejszą dla podejrzanego) także należy poinformować osobę, przeciwko której prowadzone jest postępowanie karne o takiej „aktualizacji”. Przepisy k.p.k. w przypadku informacji o treści zarzutów z art. 300 § 1 k.p.k. nie precyzują, w jaki sposób obowiązek informacyjny ma zostać zrealizowany. W szczególności nie jest obowiązkowe wydawanie odrębnego postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jak ma to miejsce w przypadkach wskazanych w art. 314 k.p.k. Dopuszczalne jest zatem poinformowanie w mniej sformalizowany sposób, np. podczas kolejnego przesłuchania podejrzanego, można poinformować go o zmianach zarzutów (w innych sytuacjach niż te, objęte zakresem art. 314 k.p.k.) i odnotować to w protokole.

⁶ I. Palka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 314.

⁷ I. Palka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 314.

⁸ Zob. szerzej: D. Czerniak, W. Jasiński, *Pouczenia osoby podejrzanego oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, PPIA 2015, nr 100, s. 53-75.

W postępowaniu sądowym, oskarżony jest informowany o treści zarzutów wraz z doręczeniem aktu oskarżenia (art. 338 § 1 k.p.k.) oraz podczas otwarcia przewodu sądowego (art. 385 § 1 i 1a k.p.k.). Dodatkowo, zgodnie z art. 399 k.p.k. sąd ma obowiązek poinformować oskarżonego o zmianie kwalifikacji prawnej czynu. Przepis ten stanowi, że „jeżeli w toku rozprawy okaże się, że nie wychodząc poza granice oskarżenia można czyn zakwalifikować według innego przepisu prawnego, sąd uprzedza o tym obecne na rozprawie strony.”. Dodatkowo, na wniosek oskarżonego można zarządzić przerwę w rozprawie w celu umożliwienia przygotowania się do prowadzenia obrony (art. 399 § 2 k.p.k.). Sąd ma obowiązek pouczyć o każdej zmianie kwalifikacji prawnej czynu – zarówno korzystnej dla oskarżonego (np. zmianie kwalifikacji na łagodniejszą), jak niekorzystnej. Wyjaśniając zakres obowiązku informacyjnego sądu w piśmiennictwie wskazuje się, że „chodzi o zmianę zarówno kwalifikacji pierwotnej, tj. przy niezmienionym opisie czynu, spowodowanej błędną subsumcją w akcie oskarżenia, jak i kwalifikacji wtórnej wynikającej ze zmian dokonanych w opisie czynu. Potrzeba zmiany wtórnej kwalifikacji prawnej może być wynikiem wzbogacenia materiału dowodowego, prowadzącego nieuchronnie do dokonania zmian w opisie czynu.”⁹. Zmieniając kwalifikację prawną sąd nie może wykroczyć poza granice oskarżenia, tj. zmiana kwalifikacji prawnej nie może prowadzić do zmiany zdarzenia historycznego¹⁰.

W krajowym piśmiennictwie¹¹ i orzecznictwie¹² zgodnie wskazuje się, że art. 399 k.p.k. obliuguje wyłącznie do pouczenia o zmianie kwalifikacji prawnej czynu. **Brak uprzedzenia o zmianie opisu czynu – np. wyeliminowaniu określonych okoliczności, zmiana czasu, miejsca albo przedmiotu czynności wykonawczej, o**

⁹ R. A. Stefański, S. Zabłocki [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297-424*, Warszawa 2021, art. 399.

¹⁰ Zob. szerzej: D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025, art. 399 i cytowane tam orzecznictwo.

¹¹ Zob. M. Klejnowska [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 399; D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–424, wyd. VII*, Warszawa 2024, art. 399; R. A. Stefański, S. Zabłocki [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297-424*, Warszawa 2021, art. 399.

¹² Zob. m.in.: postanowienie SN z 29.09.2022 r., II KK 394/22, LEX nr 3490348; postanowienie SN z 27.07.2021 r., IV KK 337/21, LEX nr 3395720; wyrok SA w Warszawie z 1.06.2021 r., II AKa 346/20, LEX nr 3214910; wyrok SA w Katowicach z 20.08.2020 r., II AKa 73/20, LEX nr 3219511; wyrok SA w Poznaniu z 18.04.2019 r., II AKa 14/19, LEX nr 3126119; postanowienie SN z 28.03.2019 r., V KK 108/19, LEX nr 2652435; postanowienie SN z 20.12.2024 r., II KK 488/24, LEX nr 3814290.

ile nie wpływa to na kwalifikację prawną, nie aktualizuje po stronie sądu obowiązku poinformowania o tym oskarżonego w trybie art. 399 k.p.k. Sąd Najwyższy konsekwentnie wskazuje, że błędny jest pogląd, że „zgodnie z treścią art. 399 § 1 k.p.k. na sądzie ciąży obowiązek uprzedzenia stron o możliwości zmiany, względnie uzupełnienia opisu czynu również wtedy, gdy nie zachodzi perspektywa zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego niż wskazany w akcie oskarżenia”¹³. **W praktyce prowadzi to do sytuacji, że o zmianie opisu czynu, oskarżony dowiaduje się w chwili ogłaszania wyroku, gdy sąd ogłasza, jaki czyn został przypisany oskarżonemu (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.).** Tymczasem okoliczności dotyczące zdarzenia historycznego, mogą mieć istotne znaczenie dla kierunku prowadzenia obrony oraz aktywności dowodowej oskarżonego. Jeśli bowiem dojdzie do zmiany daty popełnienia przestępstwa (co jest możliwe bez wykraczania poza granice skargi oskarżycielskiej¹⁴), a oskarżony posiada dowody, że w „nowej” dacie czynu przebywał w innym miejscu (np. leciał samolotem, był w szpitalu itp.), to będzie mógł powołać się na tę okoliczność dopiero w środku odwoławczym – po tym, jak w wyroku zostanie „zaprezentowany” aktualizowany opis czynu. Okoliczność, która mogła zostać podniesiona w postępowaniu przed sądem I instancji – gdyby oskarżony został poinformowany o zmianie opisu czynu – ale ujawniła się z chwilą ogłoszenia wyroku. Konsekwencją tego jest przedłużenie czasu trwania postępowania i generowania postępowania apelacyjnego, które – przy zrealizowaniu obowiązku informacyjnego z art. 6 ust. 4 dyrektywy 2012/13 byłoby zbędne.

Dodatkowym problemem w polskiej procedurze karnej jest fakt, że brak jest jednoznacznych kryteriów „zdarzenia historycznego”, a zamiana opisu czynu, nieprowadząca do zmiany kwalifikacji prawnej, może być daleko idąca. W jednym z orzeczeń Sądu Najwyższego wskazano, że nie jest możliwe wypracowanie „uniwersalnych, jednolitych kryteriów przesądzających o zachowaniu tożsamości zarzucanego i przypisanego czynu, niemniej jednak równie trafnie zauważa się, że - stosownie do zasady skargowości wskazanej w art. 14 § 1 k.p.k. - ramy postępowania

¹³ Tak m.in.: postanowienie SN z 28.03.2019 r., V KK 108/19, LEX nr 2652435.

¹⁴ Zob. np. postanowienie SN z 24.01.2018 r., II KK 10/18, gdzie SN wskazał, że „czas popełnienia czynu jest jednym z elementów strony przedmiotowej przestępstwa. Podlega on ustaleniu przez sąd i może być określony inaczej, niż w opisie czynu zarzucanego w akcie oskarżenia, jeśli dowody przeprowadzone na rozprawie taką zmianę uzasadniają. Samo ustalenie, że zdarzenie (zdarzenia) objęte oskarżeniem miały miejsce w innym czasie, niż przyjęto w akcie oskarżenia, jest dopuszczalne i nie świadczy wcale o wyjściu poza granice skargi oskarżyciela”; postanowienie SN z 24.01.2018 r., II KK 10/18, LEX nr 2439961.

jurysdykcyjnego są określone poprzez zdarzenie historyczne opisane w akcie oskarżenia, a nie poprzez poszczególne elementy tego opisu. Stąd też zasada ta nie ogranicza sądu w ustaleniach wszystkich cech faktycznych tego zdarzenia oraz w zakresie oceny prawnej czynu będącego przedmiotem rozpoznania. Tym to przedmiotem nie jest wszak opis czynu, ani jego prawna zaaprobowana przez oskarżyciela formuła, ale wyłącznie sam czyn oskarżonego traktowany jako konkretne zdarzenie (zachowanie) opisane właśnie w akcie oskarżenia, a następnie zweryfikowane w toku procesu przez sąd, i poddane jego ocenie z punktu widzenia obowiązujących przepisów¹⁵. Zdarzenie może być tym samym „zdarzeniem historycznym” nawet jeśli zmienił się czas, miejsce, przedmiot czynności wykonawczej, sposób działania oskarżonego, wartość szkody, a także – tożsamość pokrzywdzonego. Jednocześnie, mimo tak szerokiej swobody sądu i brak jasnych kryteriów oceny tożsamości czynu, sąd nie ma obowiązku poinformowania o zmianie jakiegokolwiek z tych okoliczności.

W praktyce sędziowie często dostrzegają potrzebę pouczenia oskarżonych o zmianie opisu czynu i w toku przewodu sądowego informują np. o dodaniu/usunięciu/modyfikacji określonych elementów opisu czynu. Sędziowie informują w zasadzie o tym, czy czyn nie jest „czynem w zmienionej w istotny sposób postaci”. Obecnie jednak, informacje takie są udzielane wyłącznie w oparciu o art. 6 ust. 4 dyrektywy 2012/13 i jego bezpośrednie stosowanie. Żaden inny przepis k.p.k. dotyczący realizacji obowiązków informacyjnych wobec jednostki, sądu do takiego działania nie zobowiązuje¹⁶. Aktualnie zatem art. 6 ust. 4 dyrektywy 2012/13 został w pełni implementowany w postępowaniu przygotowawczym, zaś w postępowaniu sądowym implementacja ta ma charakter częściowy. Zobowiązanie do „aktualizacji” przedmiotu procesu zostało ograniczone do informowania o zmianie kwalifikacji prawnej. Poza zakresem, jak to zostało wcześniej wskazane, pozostawiono jednak zmiany odnoszące się do podstawy faktycznej zarzutów.

Dla pełnej implementacji dyrektywy celowe byłoby wprowadzenie przepisu, który zobowiązywałby sąd do informowania oskarżonego – przed zamknięciem przewodu sądowego – o możliwości zmiany opisu czynu zarzuconego w akcie oskarżenia. Pozwoliłoby to na niezwłoczne zrealizowanie inicjatywy dowodowej, nie przenosiłoby postępowania dowodowego *stricte* pierwszoinstancyjnego do

¹⁵ Postanowienie SN z 10.06.2014 r., III KK 30/14, LEX nr 1480335.

¹⁶ W szczególności nie wynika to z art. 16 k.p.k., który nakazuje pouczyć o uprawnieniach i obowiązkach.

etapu postępowania odwoławczego, czego konsekwencją byłoby usprawnienie postępowania. Sąd powinien pouczyć o możliwości zmiany opisu czynu w szczególności przypadku zmiany w przedmiotu ochrony, przedmiotu zamachu, rodzaju czynności wykonawczej, daty, czasu i miejsca popełnienia czynu, rodzaju i rozmiaru szkody, a także jeśli w toku postępowania dowodowego prowadzonego w postępowaniu sądowym, ujawnione zostały nowe, istotne elementy czynu ciągłego.

Mając na uwadze przedłożone racje, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich¹⁷, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów i rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w Kodeksie postępowania karnego¹⁸. Będę nadto wdzięczny za poinformowanie mnie o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

- Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP (ePUAP);
- Pan Poseł Marek Ast Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Sejmu RP (ePUAP).

¹⁷ Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.)

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.).